

LAPSIASIAVALTUUTETTU

Lasten ja nuorten palvelukokonaisuus - miten toteutuu nyt?

Kommenttipuheenvuoro, 26.9.2014
ylitarkastaja Raija Harju-Kivinen

Lapsen oikeuksien yleissopimus

- Lapsen edun ensisijaisuus
- Lapsen oikeus syrjimättömyyteen (...varallisuus, sosiaalinen alkuperä tai muu seikka)
- Lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi
- Lapsen oikeus elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehittymiseen
- Lapsen oikeus parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan
- Julkisen vallan tuki vanhemmille ja lapsen oikeus laadukkaisiin lastensuojelu- ja päivähoitopalveluihin.

YK:n lapsen oikeuksien komitean suositus Suomelle 2007* / 2011

- Kaikessa lasta tai lapsia koskevassa päätöksenteossa harkitaan ensisijaisesti lapsen etu
- Valtionhallinnossa otetaan käyttöön lapsibudjetointi
- Järjestää kunnissa lapsen tarpeisiin osoitettujen määrärahojen tehokkaan seurannan

*) YK:n vuoden 2002 lasten erityisistunnon loppuasiakirjan vuoden 2007 seuranta-asiakirja

- panee merkille, että kunnilla on laaja itsehallinto julkisten palvelujen järjestämisessä ja rahoittamisessa ...
- pitää valitettavana kattavan kansallisen dokumentoinnin, arvioinnin ja valvonnan puuttumista, mikä johtaa kansallisen ohjausjärjestelmän heikkouteen (yhdenvertaiset palvelut lapsen perhetaustasta tai asuinpaikasta riippumatta)

- a) tarjoaa kunnille riittävät resurssit lapsen oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi, ottaen huomioon kunnan käytettävissä olevat resurssit
- b) järjestää kunnassa määrärahojen tehokkaan seurannan ja varmistaa määrärahojen asian mukaisen tason
- c) ottaa käyttöön lapsibudjetoinnin (talousarvion seurannan lapsen oikeuksien näkökulmasta)

Lapsivaikutusten arviointi -nykytila?

- Yksilöihin kohdistuvien vaikutusten arviointi on lainsäädännössämme vielä harvinaista. Vuosina 2005-2012 lapsiin tai nuoriin kohdistuvia vaikutuksia tunnistettiin 2-3 %:ssa hallituksen esityksiä.

(Outi Slant & Kati Rantala (2013) Vaikutusten arviointi ja lainvalmistelun perustietoja vuoden 2012 hallituksen esityksissä. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 122, s. 50, s. 59.)

- Kuntasektorilla jo ilonpilkahduksia
- Kuntien hyvinvointikertomukset luovat pohjaa
- SotkaNet

Vaikutusten arviointimuotoja

- **1) Ennakkoarviointi** keskittyy – nimensä mukaisesti – suunnitteilla olevan päätöksen, toimenpiteen tai ohjelman todennäköisten vaikutusten arviointiin *ennen päätöksen toteuttamista*.
- **2) Prosessiarvioinnissa** vaikutuksia ja toimeenpanon sujumista taas analysoidaan *toteutuksen yhteydessä*.
- **3) Seurannassa** selvitetään *aiemmin tehtyjen päätösten vaikutuksia* lasten ja nuorten elämään.

(Taskinen, Sirpa (2006): Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen. Stakes, Helsinki.)

- "Ennakkoarvioinnin tavoitteena on jäsentää ja selventää valmistelu- ja päätöksentekotilannetta. Se tukee moniarvoista ja läpinäkyvää päätöksentekokulttuuria kunnissa.
- Ennakkoarvioinnissa valmistelija kuvaa ehdotuksen myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja päätökselle.
- Valmistelija voi puntaroida julkisesti päätösesityksensä perusteluja ja osoittaa eri ratkaisuvaihtoehtojen edut ja haitat."

(Sundquist Salme, Oulasvirta Leena (toim.) 2011: Vaikutusten ennakkoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa. Suomen kuntaliitto, Helsinki.)

Lapsivaikutusten arviointia kunnissa esim.

- kunnan budjetissa, strategiassa, ohjelmissa, kaavoituksessa...
- kunnan organisaatorakenteen muutoksissa
- keskitetään tai priorisoidaan palveluja
- päätetään investoida ennaltaehkäisyyn
- tehdään päätöksiä leikkipaikoista, kirjastoista, kouluista...
- palkataan perhetyöntekijöitä, koulukuraattoreita...

Lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin työryhmä

- Työryhmän tehtävänä on tukea valtion, kuntien ja työmarkkinajärjestöjen kehittämistyötä liittyen lapsivaikutusten arviointiin ja lapsibudjetointiin.
- Työryhmä aloitti työskentelyn 17.9.2014.
- Työryhmässä on edustettuina asiantuntijoita mm. eri ministeriöistä, työmarkkina- ja kansalaisjärjestöistä, kunnista sekä lapsiedustajat Tampereen kaupungin lasten parlamentista.

Kuuluuko lapsen ääni?

- Etenkin pienet lapset ovat viranomaisten ja lähiyhteisön armoilla
- Aikuiset saattavat yrittää vaientaa lasta ja salata ongelmia
- Lapsi ei uskalla kertoa koska ei halua perheen hajoavan
- Lapset yrittävät ottaa puheeksi mutta heitä ei oteta vakavasti tai asiaa vähätellään (palvelut, lähipiiri)
- Lapset etsivät keinoja selviytyä ja pärjätä
- Lapset eivät osaa itse hakeutua erityispalveluihin

- "Itse ihmettelen aina uudelleen ja uudelleen, että kuinka koulussa ei huomattu jatkuvaa väsymystäni. Kävin yläasteen alkuaikoina jopa paljon terkkarilla valittamassa yhtä sun toista vaivaa ja olisin silloin vaan toivonut että joku olisi kysynyt suoraan kuinka voin ja mitä meillä tapahtuu" (Nimim. Miranda 2007)

(Maritta Itäpuisto: Pullon pohjimmaisat)

Parempaa lasten ja nuorten kohtaamista

- Lasten hyvinvointia kannattelevat ihmissuhteet
- Lapsille ammattilaiset ovat ihmisiä, joiden tulisi olla tuttuja ja turvallisia, joilla on aikaa ja osaamista luottamusta rakentavaan vuorovaikutukseen lapsen kanssa.
- Palveluista on tiedotettava lapsille ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen ymmärrettävästi.

Vuorovaikutustaidot ja rohkeus kohdata lapsi

- Viranomaisten tulisi tehdä itseään ja toimintaansa tunnetuksi yleisellä tasolla lasten ja nuorten parissa
- Lapsilta pitäisi kysyä yksityiskohtaisempia kysymyksiä miten kotona voidaan. Niiltä lapsilta, jotka on priimuksia samalla tavalla kuin niiltä jotka kiusaavat tai ovat passiivisia. Kaikilla lapsilla voi olla ongelmia.
- Tarvitaan myös uusia menetelmiä ja koulutusta

Lasten salapoliisikerho

Lapset lastensuojelua
tutkimassa ja kehittämässä

Mitä Peetu haluaa ottaa mukaan vanhasta kodista?

”Vois antaa **kynän ja kumin**, jos sille tulee ikävä niitä, voi piirtää ne, vaikka oman äidin ja isän”

”Nooh tää on sen vanhemmista, koska se muuttaa niitten luota pois. No äiti ja isä, se ottaa **kuvan** mukaan.”

”Sitte, jos tulee ikävä, voi ottaa mukaan jonku **pehmolelun**”

”Tämmönen **hamsteri** vaan, joka puhuu, että se vois puhua sille niistä asioista”

”Joku, mikä haisee, **tuoksuu äidille**, mulla on äidin paita.”

”Eikös se tarvitsisis vielä **suurenuslasin**, jos se muistelee niitä salapoliisijuttuja.”

Eriarvoistuva lapsuus

- Huono-osaisuus muodostuu ja kasautuu monenlaisista asioista: lasten ja vanhempien kohtaamisen puutteesta, huolenpidon vajeista, yksinäisyydestä, koulukiusaamisesta, isoista hoito- ja opetusryhmistä, harrastusten korkeista maksuista tai pitkittyvistä taloudellisista vaikeuksista kotona.
- Lapset eriarvoistuvat, koska palvelut eivät ole ajoissa pystyneet tukemaan vanhempia erokiistoissa, uupumuksessa, sairauksissa tai päihdeongelmissa.

Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita

- Uudistuminen edellyttää, että lasten, nuorten ja perheiden palveluja johdetaan, tuotetaan ja arvioidaan hallinnonalat ylittävinä kokonaisuuksina. Kyse ei ole "vain" sote-palveluista tai koulusta vaan siinä huomioidaan myös nuorisotyö, liikunta, kulttuuri, yhdyskuntasuunnittelu ja liikenne.
- Kaikkien päätösten vaikutuksia lapseen tulee ennakoida
- Lasten ja nuorten omat näkemykset tulee selvittää ja ottaa huomioon heille tärkeät asiat.

- Tukea kotiin jo ennen ja ilman lastensuojelun asiakkuutta.
- Lasten ja nuorten mielenterveyden tuen ja palveluiden tulee rakentua lapsen omiin yhteisöihin eli kodin, varhaiskasvatuksen ja koulun yhteyteen.
- Vanhempien erotilanteisiin liittyviä palveluita tarvitaan lisää.
- Aikuisten palveluissa tulee selvittää myös lasten tuen tarpeet silloin, kun isillä ja äideillä on vakavia sairauksia tai ongelmia.

LAPSIASIAVALTUUTETTU

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014

Eriarvoistuva lapsuus
Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2014:3

Taika Aho, Riikka Hänninen, Elin Karvonen, Maria Kato, Aida ja Risto Hänninen-Korhonen

Lasten hyvinvoinnin tila
kansallisten indikaattoreiden kuvaamana

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2014:4

<http://www.lapsiasia.fi/julkaisut>

Kiitos!